

Balassagyarmat: egy város menti zsidó értékeit

A napokban, egy szürke őszi hétköznapon, ismét bebizonyosodott: az embereket igenis ki lehet mozdítani általános közönyükből, ha vonzó, szívet-lelket melengető programot, élményt kínálnak számukra. Majdán Béla várostörténész a balassagyarmati zsidó örökséget ápoló Kertész István Alapítvány népszerűsítésére összehívott – immár sokadik – jótékonyági estje újfent tömegeket vonzott a volt vármegyeháza dísztermébe. Markó Iván balettagyűjtése, Sas József kabarétársulata, Bródy János, Presser Gábor önálló estje után ezúttal a Budapest Klezmer Band lépett a patinás reformkori épület színpadára.

A föllépés előtt az Ipoly-menti Zsidó Kiállítóterembe (a hajdani „gyülekezés házába”) sorra érkeztek az egykoron messze földön híres balassagyarmati zsidó közösség Budapesten élő leszármazottai: Nádler János, Kárpáti György, Kovács Endréné Salamon Éva, Szirmai Ernő, Ács Ottóné Szegedin Ella és mások. Történelmi volt ez a találkozás, mert utoljára 1980-ban gyűlt össze legalább tíz férfi ebben a szent teremben, ahol a frigszekrény mai napig a hajdani nagy múltú közösség eredeti törtekeresztét őrzi, rejti magában. Az utolsó helyi hírmondók egyike, Bauer József hitközségi elnök szólt a város és a Mazsihisz által is segített Kertész István Alapítvány 1992 óta töretlenül folytatott tevékenységéről. „A balassagyarmati műemlék zsidótemető 3400 sírkövének digitális dokumentálása után szeretnénk a környékbeli zsidótemetők sírköveit is lefotózni. A

következő esztendő kiemelt fő feladata azonban az lesz, hogy egy más funkció alól felszabadult épületrészfelújításával és berendezésével tovább kívánjuk bővíteni a helyi diaszpóra történetét föllelvenítő állandó muzeális kiállításunkat. Az Ipoly-menti Zsidó Kiállítóterem 2000 óta megtekinthető látmivalóit a nógrádi zsidóság 20. századi életét és vészkorszakát föllelvenítő fotó- és dokumentációs kiállítással, a Balassagyarmathoz kötődő híres zsidó személyiségek (pl. Rózsavölgyi Márk, Kondor Ernő, Michel Gyarmathy, Markó Iván) művészi munkásságát fölvilágító tárlattal kívánjuk bővíteni, gazdagítani. Előbbihez kérte a hitközség elnöke, hogy az elszármazott családoknál meglevő egyes fotókat, dokumentumokat, ill. azok másolatait bocsássák az alapítvány rendelkezésére.” A jelenlévők örömmel fogadták a tájékoztatást, melyet követően kinyilvánították akaratukat a Kertész István Alapítvány tevékenységét támogatók Baráti Körének létrehozására.

A volt megyeháza előcsarnokában a Baranyi Gábor primás vezette gipszklezmerzene fájdalmas szépségében, valamint Fogarasi Béla gitárművész és tanítványa, Pap Bence játékában gyönyörködhetek a vendégek. Csach Gábor művészettörténész a 25 éve elhunyt Jánosy Ferenc, a legendás „Firc” tárlatát nyitotta meg. A méltató a kelet vad életszeretét és a nyugat rációját egyesítő művész értelmiségi családjáról szólt elsőként, mely az építész Györgyöt, a költő és műfordító Istvánt s a nagybányai mű-

vésztelepen nevelkedő Ferencet adta az országnak. Beszélt a Képzőművészeti Főiskola utáni első reformmozgalomról, az Európai Iskoláról, melyhez Jánosy csatlakozott, valamint az 1957–63-as házelvi esztendőkről. Szólt a Balassagyarmaton eltöltött 25 évről, amikor is Samu István pszichiáter karolta fel a sokszor csodabogárnak tartott festőt. „A szabadság és Európa szellemét hozta el Firc a városba, ahol jó páran felismerték géniuszát. Neovangárd, kortárs szellemisége Chagall és Csontváry öntörvényűségét vitte tovább, vitalitást, életszeretetet, dionüszoszi vadságot s a karneválok kozmikussá növesztett szimbolikáját sugározzák művei” – fejtette ki a művészettörténész. A rendezvény fénypontjaként a klezmer, a zsidó népi hangszeres zenét hallhatta a szépszámú közönség, mely nemcsak a népek közötti kapcsolat varázslatos tükrét adta vissza, hanem az élet teljességét, a boldogságot, a fájdalomat, az örömet, a keserűséget, a túlélés, a megmaradás ősi ösztönét, a sírást, a nevetést egyaránt ontotta, sugározta magából. Nem véletlen, hogy a kiváló muzikusokat szünni nem akaró vastappsal kísérték a lelkes jelenlévők. „E felemelő estnek egyetlen hiányzete lehet. Az a mintegy 2000 elhurcolt balassagyarmati, akiket most egy pillanatra gondoljunk ide magunk közé” – emlékeztetett zárásként a tragikus fájdalomra a maradandó élményt nyújtó est szervezője, Majdán Béla.

Szabó Andrea
(Nógrád Megyei Hírlap)

ZSIDÓSÁG RÉGI TOLLAL

Tallózás egykori zsidó újságokban

Mottó:

„Leüthetsz. Én nem ütök vissza. Az én kezem gyöngye a rosszra. A hulló test helyén leüthetetlen erősen áll az én igazi testem”

Székely Magda

Sorozatunk eddigi darabjaira visszatekintve megállapíthatjuk, hogy a „könyv népe” grafomán, írogató, gondolatközlő és -formáló, érdeklődő és tudósító, „krónikás” nép. Aki eredetiben olvassa ezeket az egykori kiadványokat, észreveheti, hogy a tudósítás expresszív erejű vágya, lendülete miként tördeli át olykor a grammatikát, a stílust, az idegen szavak fonetikáját. Születtek jól megszerkesztett lapok, újságírói rutinnal megírt híryanagok, de névtelen, keltezetlen, a szerkesztésben járatlan kezektől származó kiadványok is, ám hiteles, ragyogó tartalommal. Véleményem szerint Dr. Ferenczi Samu nyolcoldalas lapja is ilyen, s míg megsárgult, töredező oldalait lapozgatom, azon gondolkodom, vajon ki lehetett ez a művelt, intelligens, szabadgondolkodó asszony, miből táplálkozott rajongással keveredő józan racionalitása. Mely forrás ontotta számára az Erec Jiszráéll kapcsolatos adatok sokaságát,

